

AKTUALNE WYBORY EDUKACYJNE ABSOLWENTÓW GIMNAZJÓW NA TERENIE POWIATU BIAŁSKIEGO

CURRENT EDUCATIONAL CHOICES OF LOWER SECONDARY SCHOOL GRADUATES IN BIAŁA PODLASKA DISTRICT

Stanisława Nazaruk¹(A,B,C,D,E,F,G), Joanna Marchel¹(A,B,C,D,E,F,G)

¹Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Nazaruk S., Marchel J. (2016), *Aktualne wybory edukacyjne absolwentów gimnazjów na terenie powiatu białskiego*. Rozprawy Społeczne, 3 (10), s. 42-53.

Wkład autorów:

- A. Zaplanowanie badań
- B. Zebranie danych
- C. Dane – analiza i statystyki
- D. Interpretacja danych
- E. Przygotowanie artykułu
- F. Wyszukiwanie i analiza literatury
- G. Zebranie funduszy

Tabele: 2
Ryciny: 16
Literatura: 4
Otrzymano: 09.02.2016
Zaakceptowano: 21.04.2016

Streszczenie

W artykule opisano wyniki badań, których problematyka została wybrana nieprzypadkowo. Od pewnego czasu uwaga społeczna skupia się na zjawisku, jakim jest niż demograficzny. Z roku na rok demografowie obserwują niekorzystną tendencję. Statystyki nie kłamią, do województwa o złych prognozach demograficznych należy zaliczyć woj. lubelskie i powiat białski. Zatem należy sądzić, iż w interesie powiatu jest, aby absolwenci szkół gimnazjalnych kontynuowali naukę w szkołach prowadzonych przez powiat białski. Ale czy tak faktycznie jest i czy wszyscy absolwenci chcą dalej kontynuować naukę w szkołach na terenie powiatu? Na to pytanie w szerszym kontekście będzie można odpowiedzieć po przeanalizowaniu wyników badań przeprowadzonych na terenie powiatu białskiego w 2014 roku.

Słowa kluczowe: uczeń gimnazjum, gimnazjum, liceum, technikum, samorząd, wybory edukacyjne

Summary

The purpose of this article is to present the results of research the subject of which has not been chosen randomly. The phenomenon of population decline has been in the centre of public attention for some time as this adverse tendency has been observed by demographers. The provinces with negative demographic prospects include Lubelskie province with Biała Podlaska district. Thus, it can be assumed that it is in the district's best interests for the graduates of lower secondary schools to continue their education in the schools run by Biała Podlaska district. However, the question arises if all the graduates wish to continue their education in the schools located in the district. The analysis of the results of the research conducted in Biała Podlaska district in 2014 provides the answer to this question.

Keywords: pupils, lower secondary school, general secondary school, technical secondary school, local government, decrease in the birth rate, educational choices

Wstęp

W związku z postępującym zjawiskiem niżu demograficznego nasuwa się wiele pytań, nie tylko natury demograficznej, ale i ekonomicznej, edukacyjnej oraz społecznej. Pytania dotyczą szeroko rozumianej przestrzeni funkcjonowania jednostki i społeczeństwa. Edukacja należy do tych obszarów, które bezpośrednio odczuwają nawet najmniejsze zmiany społeczno-ekonomiczne, w tym zjawisko niżu demograficznego. Powiat białski, podobnie jak i inne jednostki samorządu terytorialnego, już odczuwa skutki wymienionego zjawiska. W wyniku coraz mniejszej liczby uczniów, dalsze funkcjonowanie wielu szkół, zwłaszcza tzw. „małych”, położonych na terenach wiejskich, staje pod coraz większym znakiem zapytania (Levitas, Herczyński 2012). Niż

demograficzny wymusza na samorządach likwidację szkół i zwolnienia nauczycieli. W procesie likwidowania placówek szkolnych zaangażowanych jest wiele podmiotów, głównie: samorząd terytorialny, nauczyciele, rodzice oraz sami uczniowie. Sam proces likwidacji rodzi niepokój wśród uczniów i ich rodziców, a także rosnący problem bezrobocia wśród grupy zawodowej jaką są nauczyciele (Levitas, Herczyński 2012). W kontekście zmiany warunków nauki warto wskazać na spadek motywacji nauczycieli, wpływający na obniżenie jakości edukacji (Kobus 2012, s. 24). Obniżenie jakości wiąże się z nieodwracalnym w skutkach pogorszeniem sytuacji uczniów w kontekście ich osiągnięć edukacyjnych.

Można zatem stwierdzić, że likwidacja szkół stanowi zaprzeczenie idei oświaty, które propaguje się w różnego rodzaju raportach UNESCO, OECD, pro-

Adres korespondencyjny: Stanisława Nazaruk, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, ul. Sidorska 102, 21-500 Biała Podlaska, e-mail: stnazaruk@poczta.onet.pl, tel.: 83 344 99 11

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

gramach, publikacjach specjalistycznych oraz środkach masowego przekazu. Między innymi wskazuje się tu na zagadnienia takie jak: wyrównywanie szans edukacyjnych, integrację uczniów z dysfunkcjami ze środowiskiem uczniów bez dysfunkcji rozwojowych oraz podmiotowe traktowanie potrzeb każdej osoby. Jednakże z drugiej strony, utrzymywanie szkół z ciągle malejącą liczbą uczniów też nie jest korzystnym zjawiskiem z punktu widzenia jakości procesu kształcenia (Elsner 2012, Satel 2012). Uczniowie z małych liczebnie szkół nie zawsze przecież osiągają lepsze wyniki od tych z dużą liczbą uczniów. Nie należy także zapominać o koniecznych z racjonalnego i ekonomicznego punktu widzenia decyzjach, które samorządy muszą podejmować, ze względu na sytuację finansową.

Biorąc pod uwagę wymienione, z konieczności w skrócie, zjawisko niżu należy sądzić, iż w interesie powiatu jest, aby absolwenci szkół gimnazjalnych kontynuowali naukę w szkołach prowadzonych przez powiat bialski. Ale czy tak faktycznie jest i czy wszyscy absolwenci chcą dalej kontynuować naukę w szkołach na terenie powiatu? Na to pytanie w szerszym kontekście będzie można odpowiedzieć po przeanalizowaniu wyników badań przeprowadzonych na terenie powiatu bialskiego w 2014 roku.

W tym miejscu warto jednak pokusić się o krótką refleksję o charakterze społeczno-historycznym dotyczącą struktury oświaty w powiecie bialskim. Powiat bialski jest jednym z największych powiatów w Polsce, który został wydzielony z województwa bialskopodlaskiego w 1999 roku w efekcie reformy administracyjnej. Aktualną strukturę oświaty powiat w dużym stopniu odziedziczył po likwidacji województwa. Nowe zadania edukacyjne jakie otrzymały powiaty tj. prowadzenie szkół ponadgimnazjalnych było dużym wyzwaniem zarówno w związku z samym przejęciem tego typu szkół jak i następującymi w kolejnych latach reformami oświaty, zarówno programowymi jak i systemowymi. Omawiany okres to m.in. wdrażanie nowej ścieżki awansu zawodowego nauczycieli, radykalne zamiany w systemie egzaminów maturalnych, skrócenie o rok nauki w liceach ogólnokształcących i technikach, powoływanie a później likwidacja liceów profilowanych, liczne zmiany w podstawie programowej kształcenia ogólnego i oczywiście permanentne zmiany w szkolnictwie zawodowym. Wymienionym zmianom i procesom towarzyszył i nadal towarzyszy pogłębiający się niż demograficzny. W powiecie bialskim według danych Systemu Informacji Oświatowej (SIO)¹ w szkolnictwie ponadgimnazjalnym w dniu 30.09.2008 roku było 3252 uczniów, natomiast na dzień 30.09.2013 roku odnotowano 2093 osoby. W celu zobrazowania skali zjawiska niżu demograficznego zostaną przytoczone także dane z miasta Biała Podlaska. Analogicznie w 2008 roku w publicznych szkołach ponadgimnazjalnych w Białej Podlaskiej uczyło się 4844 uczniów, a w 2013 r. już 4056 uczniów. Zatem porównując wymienione dane widoczny jest

spory spadek liczby uczniów zarówno w powiecie bialskim jak i w mieście Biała Podlaska.

Mimo systematycznej poprawy bazy materialnej i atrakcyjnej oferty edukacyjnej dla absolwentów i wyborach edukacyjnych gimnazjalistów są szkoły zlokalizowane w Białej Podlaskiej. Odsetek uczniów spoza Białej Podlaskiej uczących się w bialskich szkołach ponadgimnazjalnych stale rośnie i obecnie sięga około 60 %. Zdecydowaną większość stanowią gimnazjaliści z powiatu bialskiego. Wybory uczniów wydają się być racjonalne i zrozumiałe. Prawie 60-tysięczne miasto Biała Podlaska, największe w subregionie, jest pod wieloma względami atrakcyjne dla młodych ludzi, jest centrum edukacyjnym, które oferuje nie tylko mnogość kierunków kształcenia ale posiada także szeroką ofertę w zakresie szkolnictwa wyższego, życia kulturalnego a także, mimo wysokiego bezrobocia, większą szansę na odnalezienie się na rynku pracy. Biała Podlaska będzie więc przyciągała uczniów szczególnie zdolniejszych, ambitniejszych i nie bojących się ryzyka, no i zamożniejszych. Jednakże dla powiatu bialskiego taka sytuacja szczególnie w warunkach niżu demograficznego jest wyjątkowo niekomfortowa. Powoduje bowiem nie tylko ilościowy ale i jakościowy odpływ młodego potencjału intelektualnego. W tej sytuacji być może należałoby pokusić się o wspólną strategię rozwoju szkolnictwa ponadgimnazjalnego dla miasta Biała Podlaska i powiatu bialskiego. Wydaje się, że wspólnej wizji szczególnie wymaga szkolnictwo zawodowe, które używając języka medycznego, jest „wykrwawiane” przez niż demograficzny.

Wybory edukacyjne absolwentów gimnazjów z powiatu bialskiego w świetle wyników badań

Absolwenci gimnazjów z terenu powiatu bialskiego stanowią znaczący potencjał społeczny. W roku szkolnym 2013/2014 gimnazja położone w gminach na terenie powiatu bialskiego ukończyło około 1000 uczniów. Jest to „klient szkoły”, o którego toczy się w szkołach ponadgimnazjalnych walka. Szkoły ponadgimnazjalne przyciągają absolwentów gimnazjów stosując różne metody promocji, m.in. dni otwarte, reklamy w mediach. Natomiast absolwenci gimnazjów, przed którymi stoi trudne zadanie związane z wyborem szkoły muszą podjąć decyzję, która będzie skutkowała na ich przyszłe życie nie tylko zawodowe. Inspiracją do podjęcia badań była propozycja ze strony Starostwa bialskiego skierowana do Zakładu Pedagogiki w Państwowej Szkole Wyższej w Białej Podlaskiej. W związku z tym, autorki artykułu podjęły się realizacji zaproponowanych badań.

Przeprowadzone badania dostarczyły rzetelnej wiedzy samorządowi prowadzącemu szkoły nt. projektowania struktury szkolnictwa, kierunków kształcenia, liczebności oddziałów, ilości kadry. Wyniki badań miały charakter poznawczy i praktyczny, ponieważ pomogły w planowaniu i opracowywaniu rozwiązań innowacyjnych w szkol-

1 SIO – system informacji oświatowej, obowiązuje w Polsce od 2005 roku.

nictwie ponadgimnazjalnym, co w kontekście już odczuwanego niżu demograficznego jest bardzo potrzebne. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego i technikę zwaną ankietowaniem. W tym celu opracowano autorski kwestionariusz ankiety. Za pomocą odpowiednio dobranych pytań zamierzano pozyskać informacje obrazujące sytuację Optymalnym terminem do przeprowadzenia badań wybrano czas, kiedy uczniowie byli już po egzaminach gimnazjalnych tj. po 25 kwietnia 2014 r. W tym czasie wybierają szkoły, podejmując ważne życiowe decyzje. Zatem wypełnienie kwestionariusza ankiety zbiegło się z tym ważnym dla młodych ludzi procesem decyzyjnym. Dobór próby czyli badanej populacji miał charakter celowy ze względu na problematykę badań, szczególnie na miejsce zamieszkania (powiat bialski), wiek (15-16 lat) i miejsce położenia szkoły. W badaniu wzięło udział 947 uczniów z III klas gimnazjów z gmin położonych na terenie powiatu bialskiego. Badaniem objęto prawie wszystkich absolwentów ze zdecydowanej większości gimnazjów. Warto zaznaczyć, że przedmiotem badań było pozna-

nie preferencji uczniów gimnazjów co do pierwszego wyboru szkoły, o której marzą i chcieliby do niej uczęszczać.

W związku z wcześniej opisanymi motywami podjęcia badań formułowano problemy badawcze w formie kilku szczegółowych pytań:

1. Jakiego rodzaju szkoły ponadgimnazjalne i dlaczego, wybiorą absolwenci gimnazjów z gmin położonych na terenie powiatu bialskiego?
2. Jaki procent badanej młodzieży wybierze szkoły ponadgimnazjalne w mieście Biała Podlaska, a jaki w miejscowościach na terenie powiatu bialskiego?
3. Jakie czynniki mają istotne znaczenie przy wyborze szkoły ponadgimnazjalnej wśród badanej grupy?

W tabeli 1. zestawiono wyniki obrazujące cechy demograficzne i społeczne badanej populacji, głównie: płeć, wiek, miejsce zamieszkania, źródło utrzymania rodziny i posiadane rodzeństwo. Są to wskaźniki należące do zmiennej niezależnej.

Tabela 1. Cechy społeczne i demograficzne badanej młodzieży

Płeć				
Kobiety		Mężczyźni		
452 (47,7%)		495 (52,3%)		
Wiek				
15 lat	16 lat	17 lat	18 lat	
215 (22,6%)	711 (75,2%)	17 (1,8%)	4 (0,4%)	
Miejsce zamieszkania				
Wieś	Osada (do 5 tyś. mieszkańców)		Miasto	
579 (61,1%)	141 (14,9%)		227 (24,0%)	
Główne źródło utrzymania rodziny				
Praca rodziców we własnym gospodarstwie rolnym	Praca poza rolnictwem		Obecnie rodzice nie pracują	
236 (24,9%)	671 (71,0%)		40 (4,1%)	
Posiadane rodzeństwo				
Nie posiadam	1	2	3	4 i więcej
81 (8,5%)	321 (33,9%)	256 (27,1%)	137 (14,4%)	152 (16,1%)

Warto zwrócić uwagę, że w badanej grupie przeważa odsetek mężczyzn nad kobietami. Ze względu na wiek, najwięcej jest młodzieży w wieku 16 lat, chociaż stwierdzono kilka osób w wieku 18 lat, zapewne powtarzających klasę. Mimo, że teren powiatu bialskiego powszechnie uważany jest za rolniczy, to głównym źródłem utrzymania rodzin badanej młodzieży jest praca poza rolnictwem. Odnotowano niski wskaźnik wśród rodziców, którzy nie pracują – 4,1 %, należy przypuszczać, że nie odzwierciedla on faktycznego stanu, często dzieci i młodzież ukrywają tego typu sytuacje rodzinne i ekonomiczne. Biorąc

pod uwagę strukturę rodzeństwa, to najwięcej badanych ma tylko jedno rodzeństwo.

Już z analizy tych podstawowych danych społeczno-demograficznych wynikają, co najmniej dwie charakterystyczne cechy, typowe dla przemian zarówno demograficznych jak i ekonomicznych zachodzących w naszym społeczeństwie. Po pierwsze: na terenie powszechnie uważanym za rolniczy większość rodzin, z których pochodzą badani gimnazjaliści, pracuje już w sektorze pozarolniczym. Po drugie przekonanie funkcjonujące od wieków w naszym społeczeństwie, że rodziny mieszkające na wsi i w małych miejscowo-

ściach są wielodzietne także podlega weryfikacji. Z badań wynika, że większość badanych uczniów (prawie 40%) posiada tylko jedno rodzeństwo. To także charakterystyczna cecha niżu demograficznego.

Tabela 2. Wskaźnik ilościowy badanej młodzieży z uwzględnieniem miejscowości w której znajduje się gimnazjum

Gimnazjum	Ilość uczniów	%
Międzyrzec Podlaski	194	20,5%
Cicibór Duży	78	8,3%
Łomazy	68	7,3%
Wisznice	56	5,9%
Konstantynów	52	5,5%
Terespol	51	5,4%
Piszczac	48	5,1%
Zalesie	44	4,6%
Janów Podlaski	42	4,4%
Kodeń	39	4,1%
Leśna Podlaska	39	4,1%
Rokitno	35	3,7%
Tuczna	32	3,4%
Chotyłów	26	2,7%
Dołha	26	2,7%
Sławatycze	21	2,7%
Sosnowka	25	2,6%
Swory	24	2,5%
Drelów	23	2,4%
Rossosz	19	2,0%
Ogółem	947	100,0%

Z tabeli 2 wynika, że Międzyrzec Podlaski jest miastem, z którego rekrutuje się najwięcej, bo aż 20,5% gimnazjalistów III klas. Najmniejszym środowiskiem jest Rossosz, z którego pochodzi jedynie 2,0% gimnazjalistów.

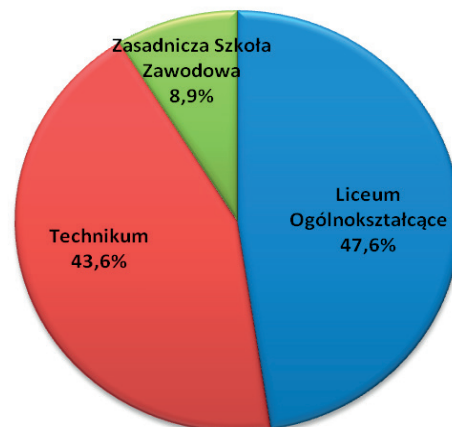
Kolejne pytanie miało na celu zbadanie: czy młodzież przy wyborze szkoły kieruje się jej położeniem, czyli lokalizacją typu: miasto, osada, wieś. Uzyskane dane pozwalają na stwierdzenie, że tak, ponieważ 52,3% badanej młodzieży odpowiedziało twierdząco, natomiast 47,7% odpowiedziało, że nie. Zatem z uzyskanych danych wynika, że lokalizacja szkoły ma istotne znaczenie dla badanych absolwentów gimnazjów.

Na rycinie 1 zilustrowano odpowiedzi na kluczowe pytanie: jaki rodzaj szkoły wybierze młodzież? Analizując wybory edukacyjne planowane przez uczniów wyraźnie widać, że gimnazjaliści z powiatu bialskiego preferują licea ogólnokształcące. Wybór liceum ogólnokształcącego jako szkoły ponadgimnazjalnej od początku reformy systemu oświaty, tj. po 1990 roku wykazuje tendencję rosnącą. Natomiast coraz rzadsze są wybory zasadniczej szkoły zawodowej. Wyniki badań przeprowadzone wśród młodzieży gimnazjalnej z powiatu bialskiego potwierdzają tę

W tabeli 2 zestawiono wyniki uwzględniające miejscowości, w których znajdują się gimnazja badanych respondentów. Wskaźniki procentowe w tabeli 2 zestawiono w szeregu malejącym.

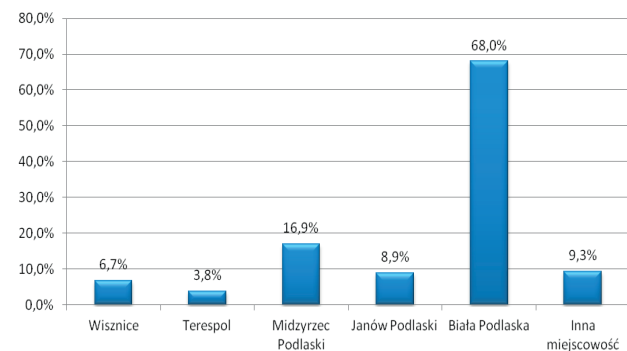
występującą od lat tendencję. Prawie 50% gimnazjalistów chce dalej uczyć się w liceum ogólnokształcącym, 43% w technikum, natomiast niespełna 9% w zasadniczych szkołach zawodowych.

Typ wybranej szkoły ponadgimnazjalnej

Rycina 1. Rodzaj wybranej szkoły ponadgimnazjalnej

Jeżeli 47,6% młodzieży wybrało liceum ogólnokształcące, to w jakiej miejscowości? W zestawieniu na rycinie 2 widać, że prawie 70% respondentów wybiera ten rodzaj szkoły w Białej Podlaskiej. Z badań jednoznacznie wynika, że szkołą ponadgimnazjalną najczęściej wybraną przez badanych uczniów z powiatu bialskiego są licea ogólnokształcące na terenie miasta Biała Podlaska. Kolejnym ośrodkiem edukacyjnym dla 16,9% badanych jest Międzyrzec Podlaski. Z dalszej analizy materiału badawczego wynika, że równocześnie, aż 70% gimnazjalistów z Międzyrzec Podlaskiego zamierza uczyć się w liceum w tym mieście, zaś w Białej Podlaskiej jedynie 5% uczniów. Zatem Międzyrzec Podlaski jest zapleczem edukacyjnym dla większości gimnazjalistów z terenu tego miasta.

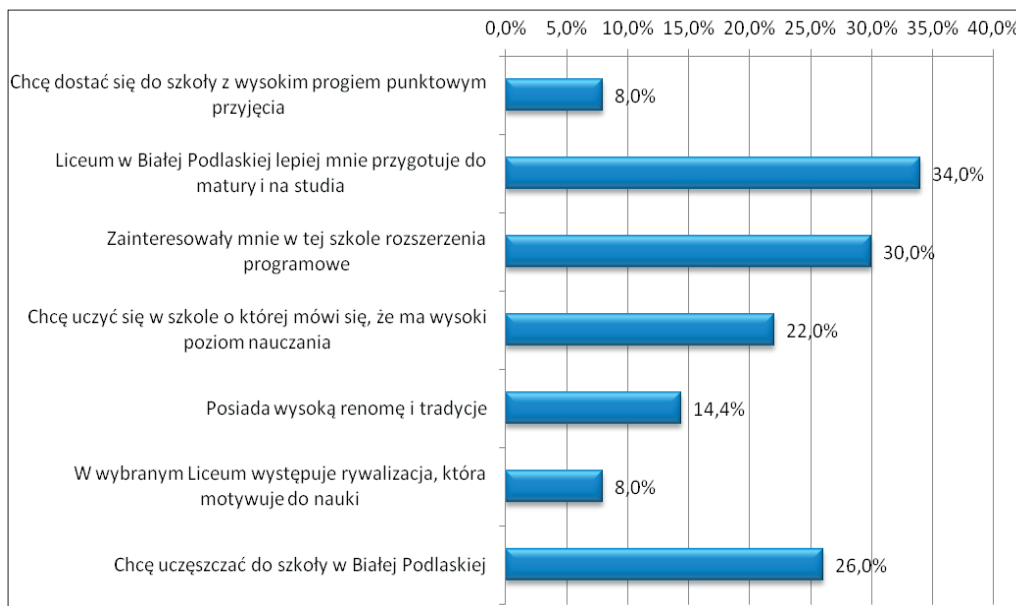

Rycina 2. Miejscowości w których badana młodzież wybrała liceum ogólnokształcące

*Pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego suma wyników nie jest równa 100%

Kolejne pytanie dotyczyło wyboru liceum ogólnokształcącego ze względu na kryterium: szkoła publiczna lub niepubliczna. Licea ogólnokształcące niepubliczne interesują tylko niewielki odsetek badanej młodzieży. Jest to niewiele ponad 4,1 % gimnazjalistów. Natomiast 95,9% wybiera licea publiczne.

Argumenty jakimi kierowała się młodzież wybierając Liceum Ogólnokształcące w mieście Biała Podlaska były różne, ale dało się wyodrębnić te wiodące: lepsze przygotowanie do matury i w konsekwencji na studia, rozszerzenia programowe, wysoki poziom nauczania i sam fakt lokalizacji szkoły w Białej Podlaskiej. Uzasadnienia młodzieży ilustruje rycina 3.

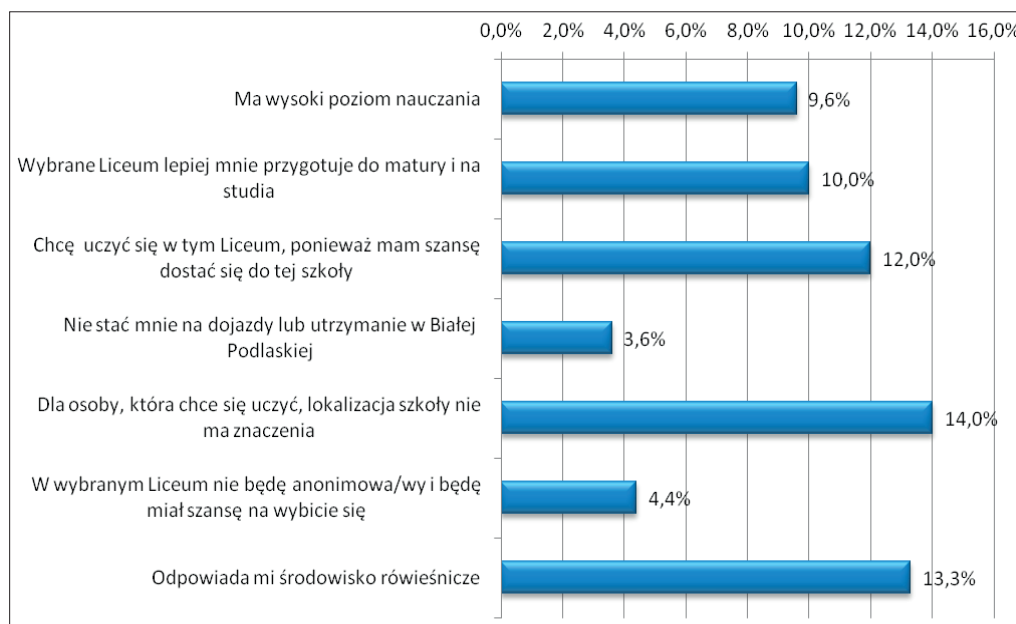

Rycina 3. Uzasadnienie wyboru Liceum Ogólnokształcącego w Białej Podlaskiej

*Pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego suma wyników nie jest równa 100%

Część młodzieży (ok. 30%), która zadeklarowała wybór liceum w innej miejscowości niż Biała Podlaska, argumentowała wybór tym, że dla osoby, która chce się uczyć lokalizacja szkoły nie ma znaczenia.

W drugiej kolejności wymieniono sprzyjające środowisko rówieśnicze, a na trzecim miejscu wskazano, że jest to szkoła, do której uczeń ma szansę dostać się. Wymienione uzasadnienia ilustruje rycina 4.

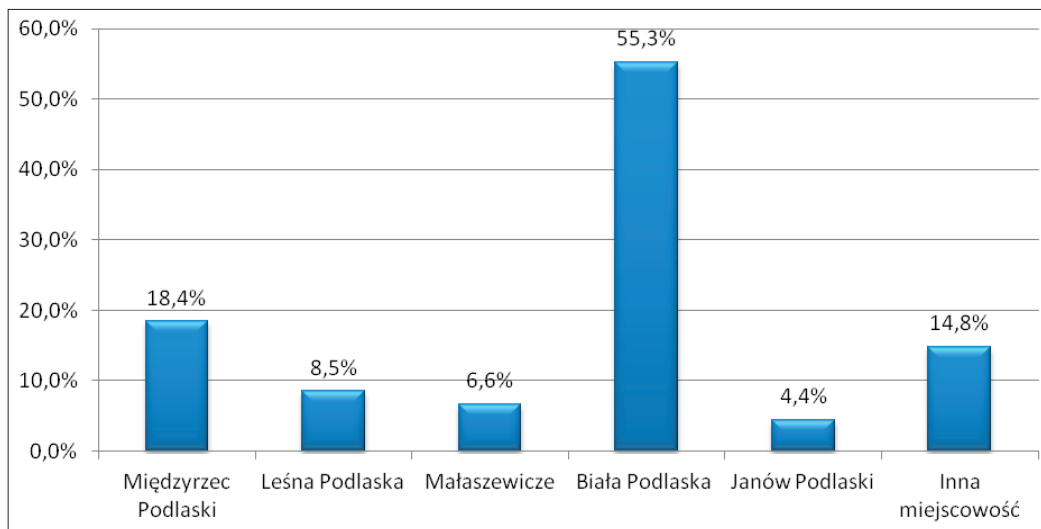

Rycina 4. Uzasadnienie wyboru liceum ogólnokształcącego w innej miejscowości niż Biała Podlaska

*Pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego suma wyników nie jest równa 100%

Kolejne pytanie miało na celu uzyskanie odpowiedzi w jakich miejscowościach znajdują się techni-

ka w których absolwenci gimnazjów chcą się uczyć. Uzyskane wyniki badań ilustruje rycina 5.

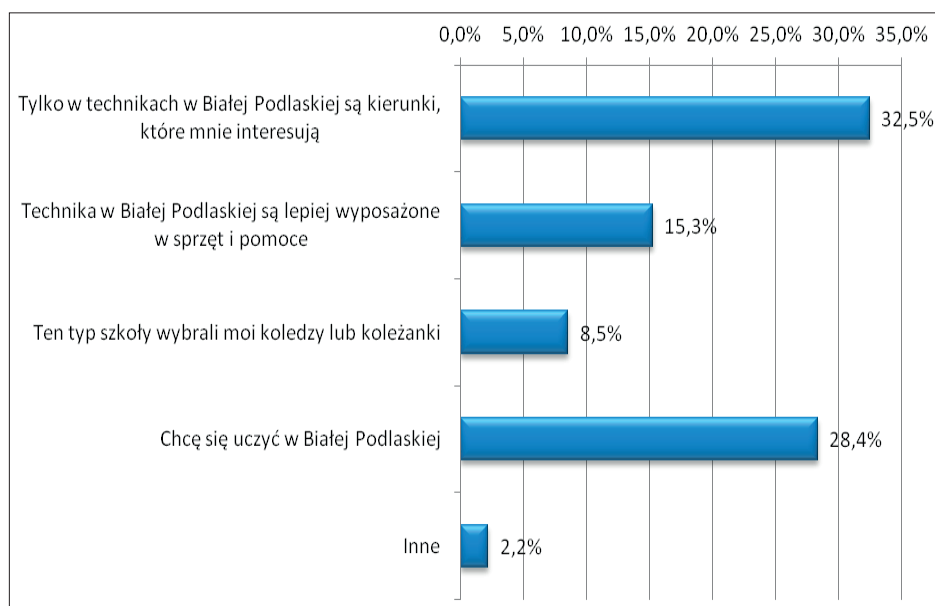

Rycina 5. Miejscowości, w których badana młodzież wybrała technikum

*Pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego suma wyników nie jest równa 100%

Okazało się także, że technika zlokalizowane w Białej Podlaskiej cieszą się wśród gimnazjalistów z terenu powiatu bialskiego największym zainteresowaniem. Wybór tego rodzaju szkoły położonej w Białej Podlaskiej zadeklarowało ponad 55% badanych. Także i w tym przypadku technika usytuowane w Międzyrzecu Podlaskim (ponad 18%) cieszą się uznaniem. Warto zauważyć, że prawie 15 % gimnazjalistów zamierza uczyć się w technikum położonych zarówno poza powiatem bialskim jak i miastem Biała Podlaska.

Argumenty, które według badanej młodzieży przemawiały za wyborem technikum w Białej Podlaskiej to głównie: kierunek kształcenia technikum i lokalizacja. Technika w Białej Podlaskiej wydają się być bardzo atrakcyjne dla gimnazjalistów z powiatu bialskiego. Odczucie uczniów, że tylko w Białej Podlaskiej oferta edukacyjna technikum odpowiada ich oczekiwaniom oraz, że chcą uczyć się w tym mieście przekłada się na wybór prawie przez 70 % badanych uczniów. Na rycinie 6 zobrazowano uzasadnienie wyboru przez gimnazjalistów technikum w Białej Podlaskiej.

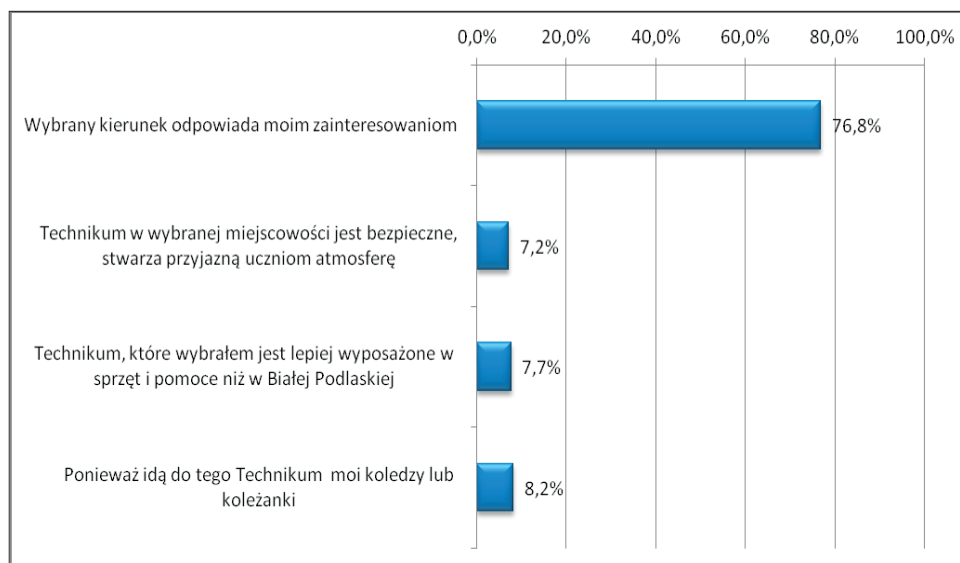

Rycina 6. Uzasadnienie wyboru technikum w Białej Podlaskiej

*Pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego suma wyników nie jest równa 100%

Głównym czynnikiem decydującym o wyborze technikum poza Białą Podlaską jest kierunek kształcenia, który wybiera młodzież, ze względu na swoje

preferencje czyli ukierunkowania zawodowe. Te wybory ilustruje rycina 7.

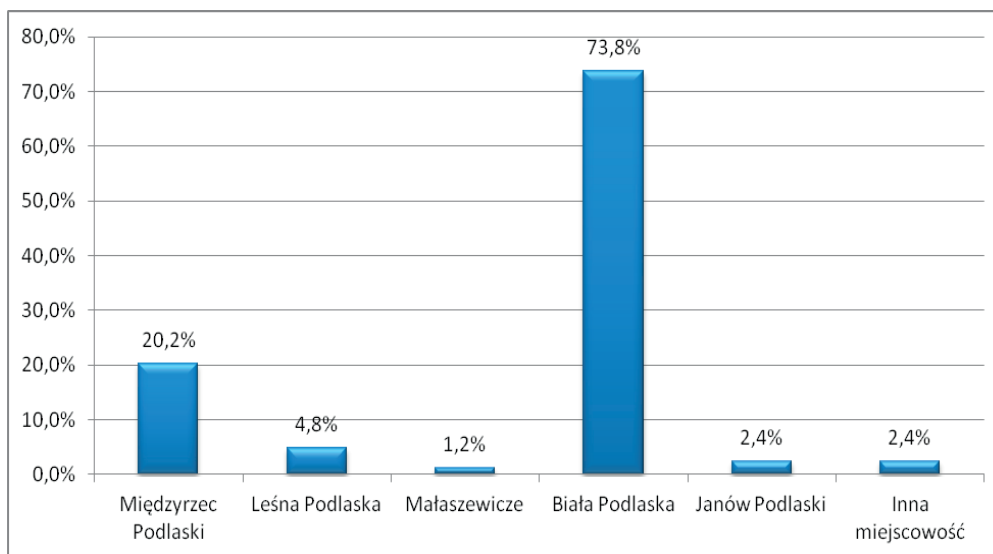

Rycina 7. Uzasadnienie wyboru technikum w innej miejscowości niż Biała Podlaska

*Pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego suma wyników nie jest równa 100%

Przy wyborze technikum, podobnie jak przy wyborze liceum ogólnokształcącego dominują szkoły publiczne, tj. 95% zadeklarowanych odpowiedzi. Z deklarowanych odpowiedzi udzielonych przez gimnazjalistów wynika, że jedynie 8,9 % osób chce się dalej kształcić w zasadniczej szkole zawodowej. Ilustrowała te wskaźniki ryc.1. Analizując uzasadnienie wyboru przez gimnazjalistów zasadniczych szkół zawodowych warto raz jeszcze przypomnieć, że bardzo mały odsetek badanych uczniów planuje dalszą edukację w tego rodzaju szkole ponadgimnazjalnej. Ten wskaźnik potwierdza występującą od lat tendencję, tj. brak zainteresowania przez młodzież

edukacją na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej. Jeżeli tylko niespełna 9% uczniów z powiatu białskiego wybiera się do zasadniczych szkół zawodowych, a wśród tej grupy, aż 73% decyduje się na naukę w mieście Biała Podlaska, to oznacza, że szkolnictwo zawodowe na poziomie szkół zasadniczych w powiecie białskim jest w bardzo dużym impasie. Jedynie szkoły zasadnicze w Międzyrzecu Podlaskim mogą liczyć na większą liczbę absolwentów gimnazjów. Najtrudniejszą sytuację w zakresie rekrutacji wydają się mieć zasadnicze szkoły zawodowe w Małaszewiczach i Janowie Podlaskim. Wybory młodzieży ilustruje rycina 8.

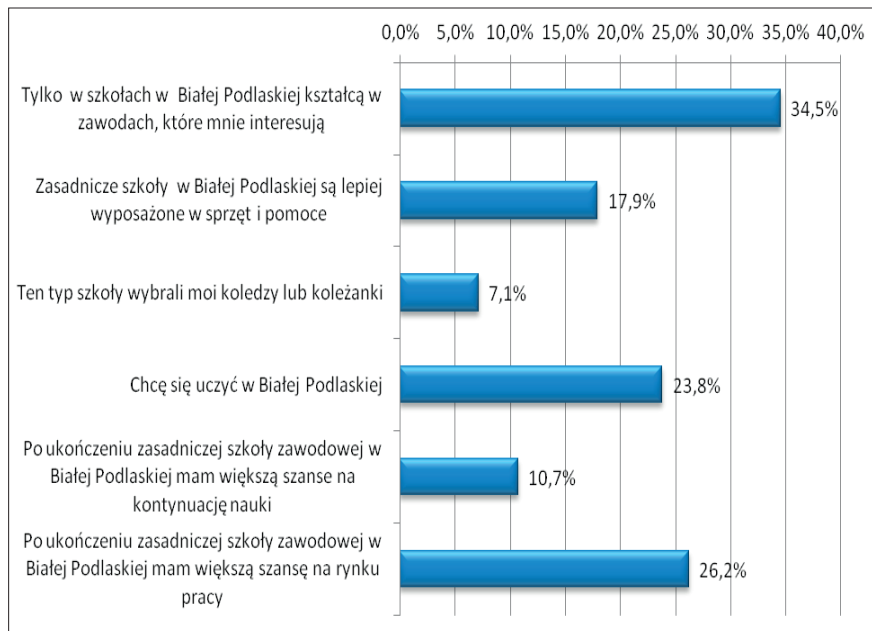

Rycina 8. Miejscowości, w których badana młodzież wybrała zasadniczą szkołę zawodową

*Pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego suma wyników nie jest równa 100%

Dlaczego młodzież wybiera zasadniczą szkołę zawodową w Białej Podlaskiej? Na to pytanie zdecydowana większość odpowiedziała, że w szkołach w Białej Podla-

skiej są zawody, które spełniają ich oczekiwania oraz odpowiada im lokalizacja szkoły w tym mieście. Szczegółowe wskaźniki procentowe zamieszczono na rycinie 9.

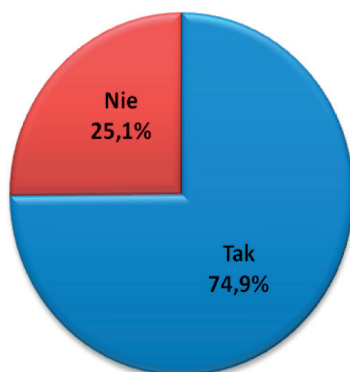

Rycina 9. Uzasadnienie wyboru zasadniczej szkoły zawodowej w Białej Podlaskiej

*Pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego suma wyników nie jest równa 100%

Z analizy odpowiedzi w tym zakresie wynika jednoznacznie, że zasadnicze szkoły zawodowe w Białej Podlaskiej są wyjątkowo atrakcyjne, szczególnie ze względu na ofertę edukacyjną oraz sam fakt, że są zlokalizowane w Białej Podlaskiej. Młodzież uważa, że miasto stwarza szansę na odnalezienie się na rynku pracy. Warto zauważyć, że jedynie 10,7 % badanej młodzieży widzi lepszą perspektywę do dalszej nauki.

Czy przy wyborze szkoły ponadgimnazjalnej kierowałeś/aś się swoimi dotychczasowymi wynikami w nauce?

Rycina 10. Wpływ dotychczasowych wyników w nauce na wybór szkoły

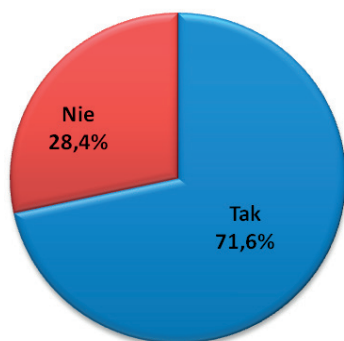
Także przy wyborze zasadniczej szkoły zawodowej dominują szkoły publiczne, zaledwie 5,2 % badanej młodzieży wybiera szkoły niepubliczne.

Zdecydowana większość badanej młodzieży przy wyborze szkoły bierze pod uwagę dotychczasowe wyniki w nauce (74,9%), co świadczy o dużej dojrzałości emocjonalnej badanych, a także o wysokiej samoświadomości czyli umiejętności oceniania swojego potencjału intelektualnego.

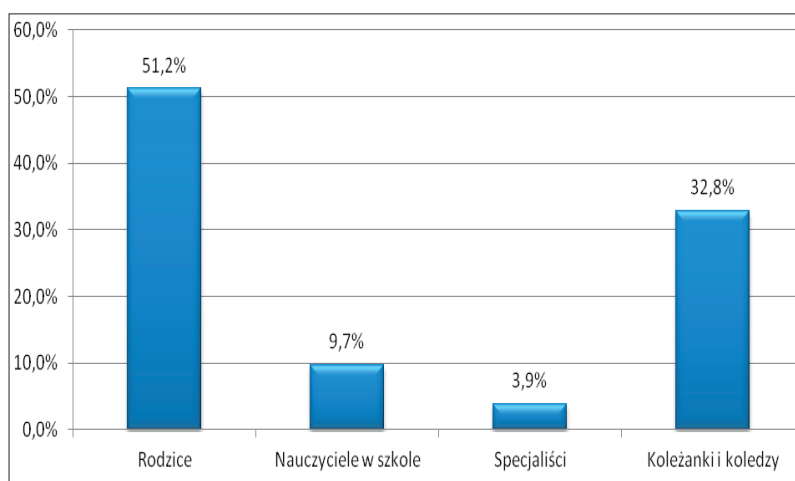
Warto podkreślić fakt, iż zdecydowana większość badanej młodzieży (89,7%) wybiera rodzaj szkoły zgodnie ze swoimi zainteresowaniami, co jeszcze raz dowodzi dojrzałości decyzyjnej młodzieży, którą powszechnie ocenia się jako typową grupę społeczną o „rozchwianej” jeszcze, z racji wieku, emocjonalności. Z drugiej zaś strony mamy także informację zwrotną, że przedkładana przez powiat i miasto oferta edukacyjna, aż prawie w 90% odpowiada zainteresowaniom uczniów.

Wybór szkoły ponadgimnazjalnej należy do tak poważnych decyzji, które mogą mieć istotny wpływ na dalsze losy edukacyjne i zawodowe młodych ludzi w wieku 15-16 lat. Okazuje się, że ponad 70 % respondentów (ryc.11) ostatecznie podejmuje te decyzje samodzielnie. Oczywiście fakt ten, nie oznacza braku konsultacji przy podjęciu ostatecznej decyzji z różnymi środowiskami.

Czy decyzję o wyborze szkoły ponadgimnazjalnej podejmowałeś/aś samodzielnie?

Rycina 11. Samodzielność w podjęciu decyzji dot. wyboru szkoły ponadgimnazjalnej

Rycina 12. Osoby doradzające badanym przy wyborze szkoły ponadgimnazjalnej

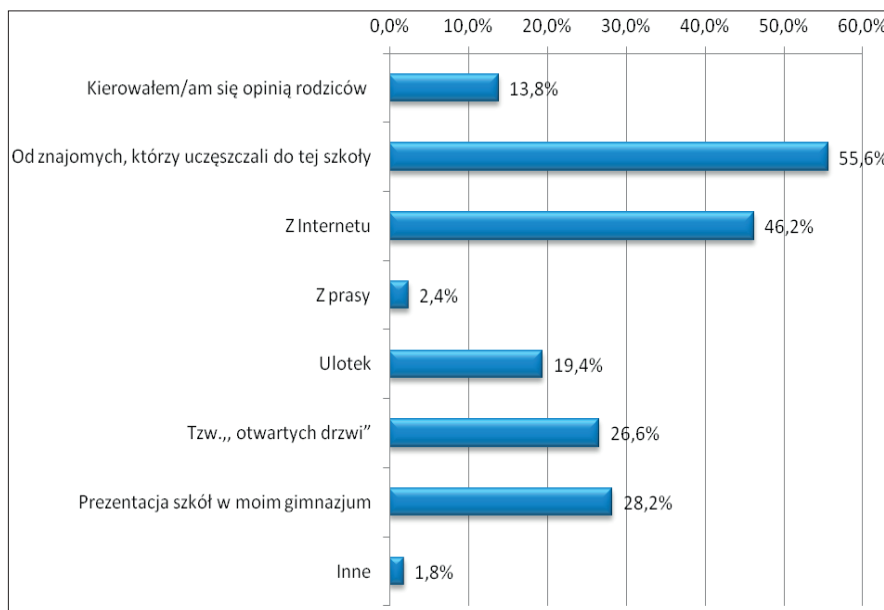
Zdecydowana większość badanej młodzieży 83,3% stwierdziła, że wybrana szkoła ponadgimnazjalna spełnia ich marzenia i aspiracje. Ciekawym byłoby poznanie opinii prawie 17 % młodzieży, która nie jest usatysfakcjonowana ze swoich wyborów.

Ostatnie pytanie zawarte w ankiecie miało na celu uzyskanie informacji, z jakich źródeł młodzież czerpie wiedzę o szkole, którą chce wybrać? Okazuje się na podstawie uzyskanych wyników badań, zobrazowanych na ryc.13, że głównie od znajomych, kolegów, którzy uczęszczali do danej szkoły, zatem bezpośrednia informacja ma największe znaczenie. W drugiej kolejności są media elektroniczne i prezentacje szkół w różnych formach. Ważnym źródłem

Analiza odpowiedzi na kolejne pytanie daje informację, kto głównie doradza w podejmowaniu decyzji przez młodzież. Najczęściej, osobami z którymi uczniowie konsultują swoje decyzje są rodzice, którzy z jednej strony znają możliwości edukacyjne swojego dziecka, z drugiej zaś mają doświadczenie z którego warto korzystać. Na drugim miejscu są koleżanki i koledzy. Zastanawiający, a może zatrważający jest fakt, że nauczyciele w szkole oraz specjaliści mają znikomy wpływ, w ocenie uczniów, na ich decyzje. Jak wynika z informacji zawartej na rycinie 12 niespełna 10% badanych uczniów wskazało nauczycieli jako grupę doradzającą. Warto zastanowić się dlaczego.

informacji są tzw. „otwarte drzwi” oraz prezentacje szkół w gimnazjach. Wydaje się, że prasa i ulotki są już przestarzałym sposobem stosowanym w popularyzowaniu szkół ponadgimnazjalnych. Ta informacja może być szczególnie przydatna, zarówno szkołom jak i organom prowadzącym szkoły w kontekście skuteczności w pozyskiwaniu uczniów do szkół w okresie swoistej walki o ucznia.

Wprawdzie, co wynika z prowadzonych badań, jakość kształcenia, oferta edukacyjna, przygotowanie na studia, głównie decydują o wyborach poszczególnych szkół, jednakże sposób ich promocji, umiejętność dotarcia ze skuteczną i nowoczesną informacją też nie jest bez znaczenia przy wyborach uczniów gimnazjów.

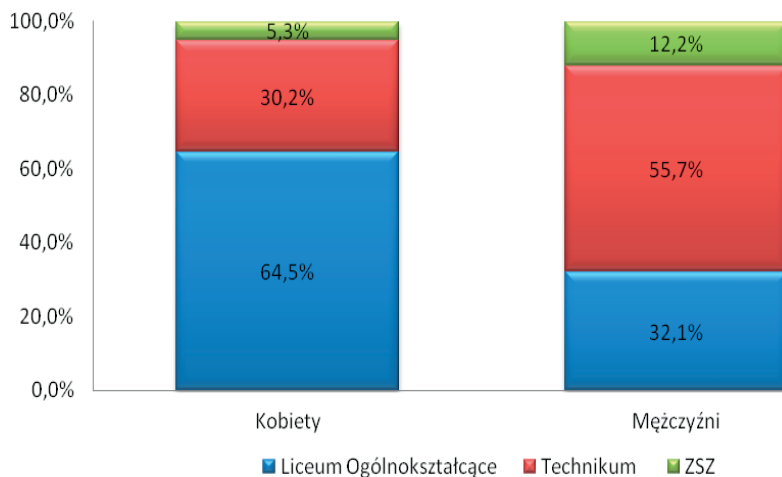

Rycina 13. Źródła informacji na temat szkół ponadgimnazjalnych

* Pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego suma wyników nie jest równa 100%

Aby odpowiedzieć na trzecie pytanie problemowe: jakie czynniki mają istotne znaczenie przy wyborze szkoły ponadgimnazjalnej wśród badanej młodzieży? Uzyskane wyniki badań poddano analizie statystycznej przy użyciu programu Statistica v. 7.1 W celu wykrycia zależności istotnych statystycznie dla cech mierzonych na skali nominalnej wykorzystano test niezależności Chi-kwadrat. We wszystkich analizowanych przypadkach przyjęto poziom istot-

ności $p=0,05$. Analiza statystyczna wykazała istotne statystycznie różnicowanie w wyborze szkoły ponadgimnazjalnej ze względu na płeć, czyli pomiędzy dziewczętami a chłopcami. Dziewczęta najczęściej wybierały dalsze kształcenie w liceum ogólnokształcącym 64,5%, tylko 5,3% wybrało zasadniczą szkołę zawodową. Wśród chłopców najbardziej popularne okazało się technikum, które wybrało, aż 55,7% badanych, chłopców (ryc.14).

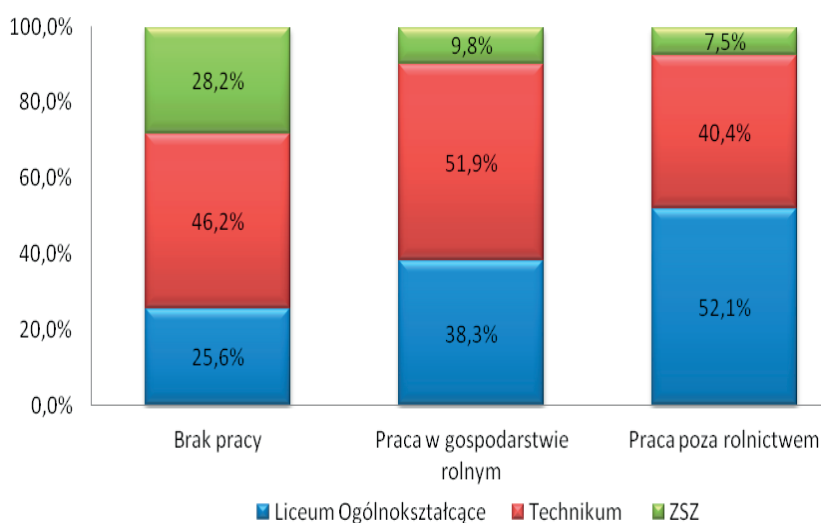

Wartość testu Chi kwadrat Pearsona: $\chi^2=99,68$ $p<0,0001$ *

Rycina 14. Wybór szkoły ponadgimnazjalnej z uwzględnieniem płci badanej młodzieży
Stwierdzono istotne różnicowanie przy $p<0,05$.

Badania wykazały, że na wybór szkoły ponadgimnazjalnej przez badaną młodzież, również istotnie statystycznie miało wpływ źródło utrzymania rodziny. Osoby których rodzice są osobami bezrobotnymi bardzo rzadko wybierali kształcenie w liceum ogólnokształcącym 25,6%. Prawie co trzeci należący do w/w grupy wybrał kształcenie w zasadniczej szkole

zawodowej. Osoby, których rodzina utrzymuje się z pracy we własnym gospodarstwie rolnym, najczęściej wybierali kształcenie w technikum 51,9%. Młodzież pochodząca z rodzin, których rodzice pracują poza rolnictwem najczęściej wybierała liceum ogólnokształcące 52,1% (ryc.15).

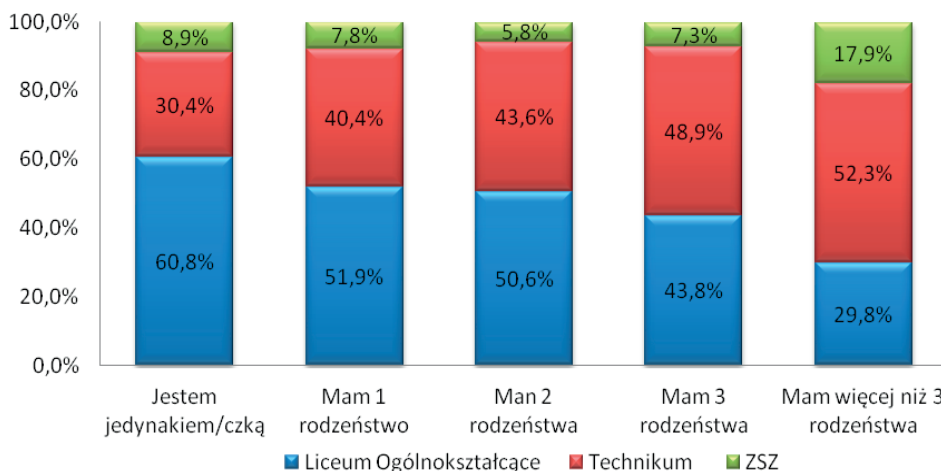

Wartość testu Chi kwadrat Pearsona: $\chi^2=34,35$ $p<0,0001$ *

Rycina 15. Wybór szkoły ponadgimnazjalnej z uwzględnieniem źródła utrzymania rodziny badanej młodzieży. Stwierdzono istotne różnicowanie przy $p<0,05$.

Wykryto istotną statystycznie zależność pomiędzy liczbą posiadanego rodzeństwa, a rodzajem wybranej przez badaną młodzież szkoły ponadgimnazjalnej. Osoby nieposiadające rodzeństwa lub posiadające maksymalnie dwoje rodzeństwa głównie

wybrały liceum ogólnokształcące. Wraz ze wzrostem liczebności rodzeństwa w rodzinie badanych osób, zaznacza się istotnie statystycznie spadek zainteresowania liceum ogólnokształcącym na korzyść technikum oraz zasadniczej szkoły zawodowej (ryc.16).

Wartość testu Chi kwadrat Pearsona: $\chi^2=39,82$ $p<0,0001$ *

Rycina 16. Wybór szkoły ponadgimnazjalnej z uwzględnieniem posiadanego rodzeństwa przez badaną młodzież. Stwierdzono istotne różnicowanie przy $p<0,05$.

Podsumowanie i wnioski

Analiza uzyskanych wyników badań pozwala na wyciągnięcie kluczowych wniosków, które ze względu na dużą grupę badanych osób liczącą około 1000 osób, pozwalają na ich uogólnienie.

1. Za niepokojące zjawisko w szkolnictwie ponadgimnazjalnym w powiecie białskim należy uznać już wyraźnie widoczne negatywne skutki niżu demograficznego. Na przestrzeni lat 2008-2013 liczba uczniów spadła o ponad 1100 osób.
2. Struktura oraz oferta edukacyjna szkół ponadgimnazjalnych położonych na terenie powiatu biał-

- skiego jest atrakcyjna i odpowiada zapotrzebowaniom młodzieży. Jednakże większość badanych gimnazjalistów wybiera licea, technika i zasadnicze szkoły zawodowe w mieście Biała Podlaska.
3. Z badań wynika, podobnie jak to ma miejsce w kraju już od ponad 20 lat, że szkołą zaspokajającą marzenia i aspiracje młodzieży jest liceum ogólnokształcące. Jednakże ten wskaźnik nie jest tak wysoki jak w dużych miastach, gdzie aktualnie wynosi już ponad 60%. W powiecie białskim jest na poziomie 47,6%.
 4. Wyniki badań potwierdzają ogólnopolską tendencję, której skutki są i będą groźne dla sytuacji

ekonomicznej, gospodarczej i społecznej, a mianowicie zapaść w szkolnictwie zawodowym na poziomie zasadniczych szkół. W powiecie bialskim stabilną szansę na funkcjonowanie zasadniczej szkoły zawodowej wydaje się mieć jedynie Międzyrzec Podlaski. Pomimo podejmowanych przez resort edukacji wysiłków w celu zreformowania szkolnictwa zawodowego, a także sporych nakładów finansowych (szczególnie ze środków unijnych) i starań organów prowadzących - polegających na uatrakcyjnieniu kierunków kształcenia – efekt jest słaby. Z badań wynika, że jedynie 8,9 % absolwentów gimnazjów z terenu powiatu bialskiego chce się uczyć w tego rodzaju szkole. Te dane mogą być dla organu prowadzącego ważnym sygnałem.

5. W warunkach długofalowego niżu demograficznego dotykającego polskie społeczeństwo oświata stanowi niewralgiczne środowisko, które najdotkliwiej odczuwa skutki tego niżu. W tych warunkach oferta edukacyjna, w celu pozyskania tzw. klienta czyli ucznia może powodować coraz łatwiejszy dostęp do szkół, które jeszcze do niedawna miały tzw. wysoki próg punktowy przyjęć, co może mieć istotne znaczenie, jeśli chodzi o efekty kształcenia.
6. Absolwenci gimnazjów położonych na terenie powiatu bialskiego stanowią duży i atrakcyjny potencjał edukacyjny zarówno dla szkół ponadgimnazjalnych z powiatu jak i miasta Biała Podlaska. Jak zauważono beneficjentami tego potencjału są szkoły w Białej Podlaskiej. Na terenie powiatu bialskiego jedynie szkoły ponadgimnazjalne w Międzyrzeczu Podlaskim cieszą się większym zainteresowaniem uczniów.

7. Zauważono, że gimnazjaliści z miejscowości graniczących z innymi powiatami wybierają szkoły ponadgimnazjalne w powiatach ościennych, są one konkurencyjne zarówno dla szkół w Białej Podlaskiej jak i w powiecie bialskim. Taką tendencję zauważono szczególnie przy wyborach gimnazjalistów z takich miejscowości jak: Sosnówka, Sławatycze, Wisznice. Na uwagę zasługuje także zainteresowanie młodzieży szkołami w Jabłoni w powiecie parczewskim.

Konkludując zaprezentowane wyniki badań należy jednoznacznie stwierdzić, że niż demograficzny jest poważnym zagrożeniem i może zachwiać dotychczasową strukturą oświaty na terenie powiatu. Wydaje się także, że w bliższej perspektywie czasowej dwie jednostki samorządu terytorialnego tj. powiat ziemski i miasto Biała Podlaska będą zmuszone do opracowania wspólnej strategii rozwoju szkolnictwa ponadgimnazjalnego, szczególnie zawodowego, na nadchodzące lata.

Literatura:

1. Elsner D. (2012), *Widmo likwidacji szkoły*. Dyrektor szkoły, nr 8, s. 25.
2. Kobus I. (2012), *Zwolnienia grupowe w szkole*. Dyrektor szkoły, nr 5, s. 24.
3. Levitas A., Herczyński J. (2012), *Decentralizacja oświaty w Polsce 1990-1999: tworzenie systemu*. W: M. Herbst (red.), *Decentralizacja oświaty*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
4. Satel A. (2012), *Społeczne skutki likwidacji szkoły*. Dyrektor szkoły, nr 10, s. 12.